

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра історії України і методики викладання історії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДАВНЯ І СЕРЕДНЬОВІЧНА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Рівень вищої освіти: **перший (бакалаврський)**

Освітня програма: **«Середня освіта (Історія)»**

Предметна спеціальність: **014.03 Середня освіта
(історія та громадянська освіта)**

Спеціальність: **014 Середня освіта (за предметними
спеціальностями)**

Галузь знань: **01 Освіта/Педагогіка**

Затверджено на засіданні кафедри
історії України і методики
викладання історії,
протокол № 7 від 29 січня 2025 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Давня і середньовічна історія України
Викладач (-і)	Дрогомирецька Людмила Романівна
Контактний телефон викладача	0501084688
E-mail викладача	liudmyla.drogomyretska@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний/заочний
Обсяг дисципліни	6 кредитів ЄКТС, 180 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	Вівторок, 15.00-17.00
2. Анотація до навчальної дисципліни	
Вивчення дисципліни «Давня і середньовічна історія України» дає можливість зрозуміти зміст, характер та особливості історичного розвитку України в давню і середньовічну добу і безпосередньо впливає на формування наукового світогляду здобувачів освіти за спеціальністю 014.03 Середня освіта (історія та громадянська освіта). Дисципліна є нормативною, читається у першому і другому семестрах в обсязі 6 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS). Хронологічно й тематично курс охоплює час від найдавніших часів до середини XVI ст. «Давня і середньовічна історія України» покликана озброїти майбутніх вчителів історії знаннями про основні тенденції та напрямки розвитку людського суспільства на території українських етнічних земель у давню і середньовічну добу, сформувати у студентів загальні і фахові компетентності, комплекс знань та умінь для застосування в професійній освітній діяльності.	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
Метою вивчення дисципліни «Давня та середньовічна історія України» є формування стійкої системи знань про зародження і закономірності розвитку людського суспільства на території українських етнічних земель від найдавніших часів до середини XVI ст., набуття студентами практичних навичок системного розгляду політичних, соціально-економічних, культурних та релігійних процесів, що відбувались у давню і середньовічну добу; вироблення умінь добирати та орієнтуватися в історичній інформації та застосовувати знання з даного предмету у процесі викладання історії у закладах середньої освіти; формувати світоглядні орієнтири та професійні якості вчителя історії та громадянської освіти. Завданнями курсу є : - ознайомити студентів із політичною, соціально-економічною, культурною, релігійною історією України від найдавніших часів до середини XVI ст.; - сформувати розуміння цивілізаційної значущості давнього і середньовічного періодів в історії України; - сформувати у студентів здатність здійснювати історичний аналіз, реконструкцію історичних подій, явищ, процесів, історичне прогнозування та інтерпретацію історичних фактів;	

- сприяти формуванню науково-теоретичного мислення студентів першого року навчання;
- вироблення навичок добирати та орієнтуватися в історичній інформації;
- сприяти формуванню у майбутніх вчителів почуття громадянської свідомості, патріотизму, національної гідності, об'єктивності в оцінці подій і фактів історії України;
- підготувати студентів до реалізації основних завдань сучасної шкільної історичної освіти, сформувати практичні уміння використовувати отримані знання з давньої і середньовічної історії України у професійній і соціальній діяльності.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що передбачає застосування теоретичних знань і практичних умінь з наук предметної спеціальності, педагогіки, психології, теорії та методики навчання, потребує інтеграції знань і прийняття рішень у практиці викладання історії в основній (базовій) школі і характеризується комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі.

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, а також до використання знань у практичних ситуаціях.

ЗК 2. Знання й повноцінне розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК 3. Здатність письмово й усно спілкуватися (комунікувати) українською - державною мовою; отримувати і передавати професійну інформацію іноземною мовою.

Фахові компетентності:

ФК 1. Здатність перенесення системи знань із вітчизняної і всесвітньої історії, необхідної для роботи в навчальних закладах загальної середньої освіти, у професійну діяльність.

Предметні компетентності

ПК.1 Здатність володіти змістом та методологією фундаментальних і спеціальних історичних дисциплін.

ПК 2. Знання сучасних наукових досліджень з історії України та всесвітньої історії.

ПК3. Здатність володіти категоріально-понятійним апаратом історичної науки, орієнтуватися в науковій періодизації історії, використовувати її як спосіб пізнання історичного процесу.

ПК 5. Здатність розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України. Європи та світу, володіти базовими знаннями української та світової культури в контексті готовності майбутніх фахівців до спілкування у мультикультурному середовищі на основі толерантності, діалогу і співробітництва.

ПК 6. Здатність здійснювати критичний аналіз різних джерел інформації та

наукового пізнання, використовувати їх у професійній діяльності.

ПК 7. Знання наукових основ історії та методики її навчання, організації процесу пізнання та виховання учнів різних вікових категорій; здатність здійснювати дослідження з історії України, всесвітньої історії, методики навчання історії.

ПК 9. Здатність використовувати в професійній діяльності нові підходи до шкільної історичної освіти в умовах багатокультурного суспільства та процесу євроінтеграції, з метою формування історичної свідомості, національної пам'яті, здійснення громадянсько-патріотичного виховання.

Програмні результати навчання

РН 1. Відтворювати основні концепції та принципи педагогіки і психології, сучасних освітніх технологій; враховувати в освітньому процесі закономірності розвитку, вікові та інші індивідуальні особливості учнів.

РН 3. Називати і аналізувати методи цілепокладання, планування та проектування процесів навчання і виховання учнів на основі компетентнісного підходу з урахуванням їх освітніх потреб; класифікувати форми, методи і засоби навчання предмету в закладах загальної середньої освіти.

РН 4. Здійснювати добір і застосовувати сучасні освітні технології та методики для формування предметних компетентностей учнів; критично оцінювати результати їх навчання та ефективність уроку.

РН 7. Демонструвати знання основ фундаментальних наук (відповідно до предметної спеціальності), оперувати базовими категоріями та поняттями предметної області спеціальності.

РН 8. Генерувати обгрунтовані думки в галузі професійних знань як для фахівців, так і для широкого загалу державною та іноземною мовами.

РН 12. Аналізувати власну педагогічну діяльність та її результати, здійснювати об'єктивну самооцінку і самокорекцію своїх професійних якостей.

РН 13. Демонструвати знання основних положень нормативно-правових документів щодо професійної діяльності, обгрунтовувати необхідність використання інструментів демократичної правової держави у професійній та громадській діяльності та прийняття рішень на засадах поваги до прав і свобод людини в Україні.

ПРН 1 Демонструвати знання змісту фундаментальних і спеціальних історичних дисциплін, необхідними для роботи в закладах загальної середньої освіти; пояснювати і характеризувати історичні процеси і події у їх порівнянні та взаємозв'язку.

ПРН 2. Знати і аналізувати сучасні наукові дослідження з проблем вітчизняної та всесвітньої історії, спеціальних історичних дисциплін та імплементувати знання у навчальну і практичну діяльність.

ПРН 3. Орієнтуватися в історичному часі, застосовуючи періодизацію, характеризувати суспільні явища в розвитку, вільно оперувати термінологією з фахових предметів.

ПРН 4. Демонструвати інтегроване мислення, пояснювати цілісну картину суспільно-історичного розвитку через міжпредметні зв'язки.

ПРН 5. Використовувати красноріччю складову курсу історії для активізації

пізнавальної діяльності учнів; організовувати позакласну гурткову роботу, музейну, пам'ятко-охоронну, народознавчу роботу, спрямовану на збереження і використання історико-культурної спадщини України та світу з навчальною, науковою і просвітницькою метою.

ПРН 6. Працювати з джерелами інформації, вміти їх аналізувати, синтезувати, порівнювати та інтегрувати їх у зміст навчання історії, представляти та обговорювати відображені в них факти, явища, події, визначати власну позицію щодо суперечливих питань.

ПРН 7. Знати зміст шкільних курсів історії, проектувати і здійснювати навчальний процес, обирати оптимальні компетентісно орієнтовані методики навчання історії і суспільствознавства за допомогою сучасних інноваційних технологій, уміти оцінювати та відслідковувати динаміку особистісного розвитку учня/учениці.

ПРН 8. Володіти здатністю до розкриття інтелектуального і творчого потенціалу здобувачів середньої освіти засобами змісту предметних галузей та курсів за вибором.

ПРН 9. Цінувати різноманіття та мультикультурність світу; ідентифікувати себе у системах загальнолюдських і національних цінностей, керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва.

ПРН 10. Усвідомлювати призначення професійної діяльності вчителя історії і стійко прагнути до набуття та вдосконалення професійних компетентностей.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	І семестр		ІІ семестр	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Лекції	22	10	18	6
Семінарські заняття	28	6	22	4
Самостійна робота	40	74	50	80

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний/ вибірковий
І і ІІ	014 Середня освіта	перший	Н

Тематика навчальної дисципліни				
№ п/п	Тема	Кількість годин		
		лекції	семінарські заняття	самостійна робота
І семестр				
1.	Давня та середньовічна історія України як складова частина української історії. Розвиток матеріальної і духовної культури населення українських земель в період кам'яної доби.	2	2	2
2.	Економічний і суспільний розвиток етнокультурних спільнот мідного і бронзового віків.	2	2	4
3.	Населення України за доби раннього заліза.	2	4	4
4.	Давні слов'яни на території українських етнічних земель.	2	2	4
5.	Генеza державності у східних слов'ян. Утворення Русі. Державне об'єднання «Руська земля» у часи династії Києвичів	2	4	4
6.	Політична історія та соціально-економічний розвиток Русі (кінець IX- ост. третина X ст.).	2	2	4
7.	Піднесення і розквіт Русі в кінці X – середині XI ст.	2	4	4
8.	Русь в серед. XI- першій пол. XII ст.	2	2	4
9.	Удільна роздробленість як історичне явище у середньовічній Європі та Русі. Київ і Київська земля в системі розрізнених князівств.	2	2	4
10.	Удільні князівства у домонгольський період: політичний та соціально-економічний розвиток Чернігівсько-го, Новгород-Сіверського і Переяславського князівств.	2	2	2
11.	Суспільні відносини. Закономірності та особливості економічного розвитку Русі. Повсякденне життя населення Русі.	2	2	4
Всього за І семестр		22	28	40

II семестр				
12.	Політичний і економічний розвиток Волинського і Галицького князівств у кінці XI - XII ст.	2	2	6
13.	Утворення Галицько-Волинської держави. Державотворча діяльність Романа Мстиславича.	2	2	2
14.	Феодална війна 1205-1238 рр. Роль боярства в суспільно-політичному житті Галицько-Волинської держави першої пол. XIII ст.	2		4
15.	Монгольська навала на русько-українські землі. Вплив експансії Чингізидів на розвиток руських князівств.		2	4
16.	Королівство Руське (Галицько-Волинська держава) в період правління короля Данила Романовича.	2	2	4
17.	Королівство Руське в періоди стабільності та поступового занепаду (друга половина XIII-середина XIV ст.)	2	2	4
18.	Особливості розвитку культури у IX – першій половині XIV ст. Теорії етногенезу українців. Місце культурної спадщини України-Русі та Галицько-Волинської держави у скарбниці світової культури.		2	4
19.	Українські землі в системі міжнародних стосунків країн Центрально-Східної Європи у XIV ст. Перехід українських земель до складу іноземних держав.	2		4
20.	Русько-українські землі в політичній системі Королівства Польського та Великого князівства Литовського у другій половині XIV – першій половині XVI ст. Московські змагання за українські землі.	2	4	4
21.	Соціально-економічні відносини на українських землях у другій пол.XIV – першій пол.XVI ст.		2	4

22.	Культурно-релігійні процеси на українських землях другої половини XIV – першої половини XVI ст.	2	2	4
23.	Утворення Кримського ханату. Крим під владою Османської імперії. Початок татарських походів на українські землі та їх наслідки.	2		4
24.	Українське козацтво та його роль в суспільно-політичному житті Польсько-Литовської держави XV – першої половини XVI ст.		2	2
Всього за II семестр		18	22	50

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Відповідно Порядку організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника https://efund.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/172/2023/09/poriadok-orhanizatsii-ta-provedennia-otsiniuvannia-uspishnosti-zdobuvachiv-vyshchoi-osvity.pdf та Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» https://efund.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/172/2023/09/polozhennia-pro-orhanizatsiiu-osvitnoho-protsesu-ta-rozrobku-osnovnykh-dokumentiv-z-orhanizatsii-osvitnoho-protsesu.pdf знання студентів оцінюються як з теоретичної, так і з практичної підготовки. Поточний контроль з дисципліни «Давня і середньовічна історія України» відбувається шляхом перевірки засвоєння студентами знань та умінь в ході семінарських занять, написання контрольних робіт, підготовки ними індивідуальних робіт Загальна оцінка, яка максимально становить 100 балів, виводиться на основі суми балів, отриманих за всі види контролю знань. Всі види роботи студентів оцінюються за стобальною шкалою. Структура розподілу балів в межах аудиторно-самостійної роботи: 1) 20 балів – перевірка засвоєння студентами знань та умінь в ході семінарських занять шляхом оцінювання усних відповідей та коротких письмових / тестових робіт; 2) 20 балів – контроль засвоєння знань та навичок, що базуються на лекційному матеріалі, шляхом написання студентами двох контрольних робіт (у розгорнутій та/або тестовій формі); 3) 10 балів – підготовка і захист індивідуального завдання; 4) 50 балів – виконання підсумкової екзаменаційної контрольної роботи. Семестровий контроль у формі екзамену може виставлятися на основі результатів роботи студента впродовж усього семестру, якщо підсумкова кількість балів з дисципліни складає мінімум 25 та максимум 50 балів. За таких обставин результати роботи впродовж семестру множаться на 2 і підсумкова оцінка за семестр може становити від 50 до 100 балів. У разі виявлення студентом бажання підвищити семестрову рейтингову оцінку з навчальної дисципліни він складає

	екзамен. В такому разі його семестрова оцінка буде складатися з суми балів за результатами роботи впродовж семестру і екзаменаційної оцінки. Присутність студента на іспиті у день його складання є обов’язковою і не залежить від принципу нарахування підсумкової кількості балів за вивчення навчальної дисципліни. <table><tr><th colspan="3">Шкала оцінювання:</th></tr><tr><th>Університетська</th><th>Національна</th><th>Шкала ЄКТС</th></tr><tr><td>90-100</td><td>відмінно</td><td>A</td></tr><tr><td>80-89</td><td rowspan="2">добре</td><td>B</td></tr><tr><td>70-79</td><td>C</td></tr><tr><td>60-69</td><td rowspan="2">задовільно</td><td>B</td></tr><tr><td>50-59</td><td>E</td></tr><tr><td>26-49</td><td>незадовільно (з можливістю повторного складання)</td><td>FX</td></tr><tr><td>1-25</td><td>незадовільно (з обов’язковим повторним курсом)</td><td>F</td></tr></table>	Шкала оцінювання:			Університетська	Національна	Шкала ЄКТС	90-100	відмінно	A	80-89	добре	B	70-79	C	60-69	задовільно	B	50-59	E	26-49	незадовільно (з можливістю повторного складання)	FX	1-25	незадовільно (з обов’язковим повторним курсом)	F
Шкала оцінювання:																										
Університетська	Національна	Шкала ЄКТС																								
90-100	відмінно	A																								
80-89	добре	B																								
70-79		C																								
60-69	задовільно	B																								
50-59		E																								
26-49	незадовільно (з можливістю повторного складання)	FX																								
1-25	незадовільно (з обов’язковим повторним курсом)	F																								
Оцінювання усних відповідей на семінарських заняттях	Оцінювання знань на семінарських заняттях здійснюється за стобальною шкалою. Передбачається обговорення проблемних питань на задану тематику, участь в дискусії, виступи (в т.ч. презентації) за темами семінарських занять. На семінарському занятті діє такий принцип оцінювання: «відмінно» – здобувач освіти міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і буде відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок; «добре» – здобувач освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу; «задовільно» – здобувач освіти в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання																									

	практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю; «незадовільно» – здобувач освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.
Вимоги до письмових тестових робіт	Проводяться у системі дистанційного навчання університету https://d-learn.pnu.edu.ua . Оцінюються за 100-бальною шкалою.
Вимоги до письмових контрольних робіт	Письмові контрольні роботи передбачені після 6-го і 14-го семінарських занять у першому семестрі і після 6-го і 11-го семінарських занять у другому семестрі. Завдання на контрольній роботі складаються із трьох питань. Оцінка за контрольну роботу визначається як середнє зважене з отриманих за відповіді балів. Структура оцінювання відповіді на розгорнуте запитання: «відмінно» – відповідь детально структурована, студент повноцінно розкриває відповідний матеріал в рамках конкретного питання; логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання, демонструє знання інформації історичних джерел; висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок робить узагальнення та висновки з питання, демонструє володіння науковою літературою з теми. «добре» – відповідь структурована, студент розкриває суть питання із певними пробілами та розривами; демонструє знання значної кількості фактичного матеріалу, проте допускає окремі помилки; робить фрагментарні узагальнення, усвідомлює роль і значення конкретних подій. «задовільно» – студент розкриває суть питання із значними пробілами та розривами; демонструє знання найбільш важливих термінів, понять, допускає значні помилки; на задовільному рівні володіє матеріалом; у відповіді практично відсутні узагальнення або вони дуже фрагментарні. «незадовільно» – відповідь не структурована, вступ і висновок відсутні; студент демонструє знання окремих фактів або допускає значні помилки; не володіє ключовими поняттями, узагальнення відсутні. Відповідь містить одиничні конкретні факти або узагальнюючу інформацію.
Вимоги до індивідуального	При виконанні індивідуального завдання студент(-ка) повинен продемонструвати вміння роботи з історичними

завдання	джерелами та історичною літературою. Суть завдання полягає у вмінні підібрати щодо однієї з пропонованих тем інформацію з історичних джерел і влучні коментарі до цієї інформації з історичних праць. Для виконання такого типу завдання студент (-ка) має скласти список джерел й бібліографічний опис історичної літератури. Відповідно попередньо продуманого розгорнутого тезисного плану роботи треба викласти інформацію джерел і відповідні їм коментарі істориків таким чином, аби розповідь “мовою джерел” логічно доповнювалась оцінкою подій і явищ, про які йде мова у джерелі, коментарями істориків – авторів опрацьованих студентом(-кою) праць і власними коментарями. Обов’язковими в роботі є поклики на використані джерела й літературу. Структура і обсяг завдання виглядає в залежності від поставленого завдання. Кожна робота має містити такі структурні одиниці: титульна сторінка; зміст; основна частина роботи; висновки; список використаних джерел й літератури. Виконання цієї індивідуальної роботи допоможе студентові(-ці): 1) самостійно інтерпретувати зміст історичних джерел та відбиті в них історичні факти, явища, події; 2) виявляти різні точки зору щодо інформації джерел, визнавати і сприймати таку різноманітність; 3) критично аналізувати, порівнювати та оцінювати історичні джерела, виявляти тенденційну інформацію та пояснювати її необ’єктивність, оцінювати різні версії і думки про минулі історичні події. Оцінка «відмінно» ставиться за роботу, в якій проблема, що в ньому розглядається, викладена повно, послідовно, логічно; робота носить самостійний характер, список використаної літератури відповідає сучасним правилам оформлення бібліографії. Оцінка «добре» ставиться за роботу, в якій тема викладена досить повно, але є певні недоліки у логіці викладу; бібліографічний список нараховує не більше 4-5 джерел, відповідає сучасним правилам, але містить певні помилки. Оцінка «задовільно» ставиться, коли обсяг роботи є недостатнім для викладення обраної проблеми, і тому проблема розглядається поверхово; у бібліографічному списку менше чотирьох наукових джерел і є помилки. Оцінка «незадовільно» ставиться, якщо тема роботи не розкрита, у бібліографічному списку менше 2 наукових джерел, і він подається не за сучасними правилами.

Умови допуску до підсумкового контролю	Виконання всіх форм роботи, відсутність негативних оцінок, невідпрацьованих пропущених занять. Студент, який в установленний термін не виконав усіх форм роботи і (або) отримав менше 25 балів за поточний контроль направляється на талон № 2. До того часу, студент має виконати/доопрацювати всі форми роботи. Отримані «незадовільні» оцінки відпрацьовуються в обов'язковому порядку. Зарахування пропущених занять без поважних причин відбувається впродовж наступних двох тижнів після пропущеного заняття за допомогою методів усного опитування чи тестування.
Підсумковий контроль	Підсумковий екзаменаційний контроль передбачає тестове опитування у системі дистанційного навчання і письмові відповіді на питання екзаменаційного білету. Розподіл балів за завдання: тестове опитування – 20 балів; відповіді на питання екзаменаційного білету - 30 балів.

7. Політика курсу

Академічна доброчесність:

Навчальний процес побудований на основі дотримання принципів академічної доброчесності, прозорості та законності роботи. Як викладач, так і студент (-ка), повинні дотримуватися «Положення про запобігання академічному плагіату» <https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/10/Нова-редакція-Положення-про-запобігання-академічному-плагіату.pdf>, «Положення про запобігання академічного плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти» <https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/Нова-редакція-Положення-про-запобігання-академічному-плагіату.pdf>, Кодексу честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника <https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/Нова-редакція-Кодексу-честі-Прикарпатського-національного-університету-імені-Василя-Стефаника-1.pdf>.

У випадку порушення норм академічної доброчесності під час виконання завдань поточного чи підсумкового контролю, виявів академічної недоброчесності (списування) викладач виставляє 0 балів та пропонує студентові повторно виконати необхідний вид роботи.

Студенти, котрі навчаються за індивідуальним графіком, опрацьовують матеріал самостійно з обов'язковим проходженням усіх тестувань в системі дистанційного навчання d-learn та виконанням завдань відповідно до індивідуального графіку навчання, складеного та погодженого з викладачем на початку семестру. Умови навчання за індивідуальним графіком регламентуються «Положенням про порядок навчання здобувачів вищої освіти за індивідуальним графіком у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» https://efund.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/172/2023/05/02-07.44_2022-polozhennia-pro-poriadok-navchannia-zdobuvachiv-vyshchoi-osvity-za-indyvidualnym-hrafikom-u-prykarpatskomu-natsionalnomu-universyteti-imeni-vasylii-stefanyka.pdf

Відвідування занять обов'язкове. У випадку пропуску відпрацьовується тема

пропущеного заняття у визначені час та спосіб (усна співбесіда, тестування). Для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та подачі індивідуальних робіт визначений час – вівторок, 15.00 год. – 17.00 год. Студенти, які не набрали 50 балів за відомістю №1, мають право скласти екзамен за відомістю № 2. На консультаціях викладача студенти мають можливість отримати роз'яснення питань, з якими виникли труднощі у процесі опрацювання матеріалу.

У разі отримання незадовільної оцінки з навчальної дисципліни за талоном №3, студенти мають право на повторне її вивчення, що регламентовано «Положенням про порядок повторного вивчення навчальних дисциплін (кредитів ECTS) в умовах ECTS (Редакція 4)», ознайомитися з яким можна за покликанням: <https://efund.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/172/2023/09/polozhennia-pro-povtorne-vyvchennia-dystsyplin-kredytiv-ects-v-umovakh-ects.pdf>

Неформальна освіта: Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.) <https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf>

8. Рекомендована література

1. Александрович В. С., Войтович Л. В. Король Данило Романович. Славетні постаті Середньовіччя. Вип. 3. Біла Церква: Вид. Пшонківський О. В., 2013. 240 с. https://shron1.chtyvo.org.ua/Aleksandrovych_Volodymyr/Korol_Danylo_Romanovych.pdf
2. Від венедів до Русі. Збірник наукових праць на пошану доктора історичних наук, професора Дениса Никодимовича Козака з нагоди його 70-ліття / Інститут археології НАН України. Київ – Харків : Майдан, 2014. 380 с.
3. Войтович Л. В. Галич у політичному житті Європи XI – XIV століть. Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2015. 478 с. https://shron2.chtyvo.org.ua/Voitovych_Leontii/Halych_u_politychnomu_zhytti_Yevropy_XI-XIV_stolit.pdf
4. Войтович Л. Княжа доба на Русі (837-1492). Т. I: Становлення імперії Русь (837–1054). Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2021. 590 с.
5. Войтович Л.В. Князь Лев Данилович. Львів: НАН України. Інститут Українознавства ім. І. Крип'якевича, 2012. 181 с. https://shron2.chtyvo.org.ua/Voitovych_Leontii/Kniaz_Lev_Danylovych.pdf
6. Волощук М. М. «Русь» в Угорському королівстві (XI - друга половина XIV ст.): суспільно-політична роль, майнові стосунки, міграції / Відп. ред. Л. В. Войтович. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2014. 496 с.
7. Wołoszczuk Myrosław, Ruś a Polska: wybrane średniowieczne zagadnienia / Jak prowadzić stosunki międzynarodowe w kontekście przeszłości? Diagnozy, recepty, zapis debat, red. D. Bębnowski, A. Goszczyński, Warszawa: Fundacja im. Janusza Kurtyki, 2022. S.23-28.
8. Галич. Збірник наук. праць. Томи 1-11. Івано-Франківськ, ТЗОВ "Лілея-

- НВ", 2016-2014. https://journals.pnu.edu.ua/index.php/hal_sw/issue/archive
9. Головка О.Б. Корона Данила Галицького: Волинь і Галичина в державно-політичному розвитку Центрально-Східної Європи раннього та класичного середньовіччя. Київ: ВД "Стилос", 2006. 575 с. https://chtyvo.org.ua/authors/Holovko_Oleksandr/Korona_Danyla_Halytskoho/
10. Головка О. Русь і Польща в міжнародному житті Європи (X – перша половина XIII ст.). Київ, 2021. 600 с.
11. Данило Романович і його часи / за ред. М.Волощука і В.Нагірного. Colloquia Russica. Series II, vol. 3. Krakow–Bratislava. 2015. Т. 5. 269 с.
12. Dariusz Dąbrowski, Król Rusi Daniel Romanowicz. O ruskiej rodzinie książęcej, społeczeństwie i kulturze w XIII w. Kraków: Avalon, 2016, 412 s.
13. Дрогомирецька Л. Давня і середньовічна історія України: методичний супровід навчальної дисципліни для студентів спеціальності 014 «Середня освіта (історія та громадянська освіта)» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр». Івано-Франківськ: ПНУ, 2024. 134 с. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/21791>
14. Dyplomacja Rusi średniowiecznej (X–XVI wiek). Colloquia Russica. Series I, vol. 10. Kraków, 2021. Seria I. Tom 10. 349 s.
15. Історія цивілізації. Україна. Том 1: Від киммерійців до Русі (X ст. до н.е. – IX ст.) / Упоряд. М. Ю. Відейко. Харків: Фоліо, 2019. 586 с. https://shron1.chtyvo.org.ua/Abashyna_NS/Istoriia_tsyvilizatsii_Ukraina_Tom_1_Vid_kimmeriitsiv_do_Rusi_X_st_do_n_e_IX_st.pdf
16. Економічна історія України : Історико-економічне дослідження: в 2 т. / [ред. рада: В. М. Литвин (голова), Г. В. Боряк, В. М. Геєць та ін.; відп. ред. В. А. Смолій; авт. кол.: Т. А. Балабушевич, В. Д. Баран, В. К. Баран та ін.]. НАН України. Інститут історії України. К.: Ніка-Центр, 2011. Т. 1. 696 с.
17. Енциклопедія трипільської цивілізації: в 2 т. Т.1 / Бурдо Н. Б., Відейко М. Ю., Дергачов В. О. та ін. К., 2004. 703 с.; Т. 2 / Балабіна В. І., Белановська Т. Д., Бобровський Т. А. та ін. 2004. 654 с.
18. Історія державної служби в Україні. У п'яти томах. Том 3. Документи і матеріали V ст. до н.е. – 1774 р./ Керівник колективу упорядників Г.Боряк. Київ, 2009. <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-521-524-0/978-966-521-524-0.pdf>
19. Історія української культури : у п'яти томах. Т. 1. Історія культури давнього населення України / Ред. В. А. Смолій. Київ : Наук. думка, 2000. 1136 с.; Т. 2.
20. Климовський С., Сварник І., Войтович Л., Ващук Д., Блануца А., Черкас Б. Україна: литовська доба 1320-1569. Вид. 2-ге, переробл. / відп. ред. Ю. Ференцева. Київ: ТОВ "Балтія-Друк", 2017. 176 с.
21. Котляр М.Ф. Духовний світ літописання / НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України НАН України, 2011. 338 с.
22. Котляр М. Ф., В. М. Ричка. Княжий двір Південної Русі X-XIII ст. / НАН України. Інститут історії України. Київ : Наукова думка, 2008.357 с.
23. Кулаковський П. Роль князя Костянтина Острозького в організації оборони південних рубежів Великого Князівства Литовського половині XVI ст. Ukraina Lithuanica: студії з історії Великого князівства Литовського. Київ: Інститут історії України НАН України, 2013. Т. II. С. 82-95.

https://shron1.chtyvo.org.ua/Kulakovskiy_Petro/Rol_kniazia_Kostiantyna_Ostrozko_v_orhanizatsii_oborony_Pivdennykh_rubezhiv_Velykoho_kniazivstva_L.pdf

24. Михайловський В. Влада далека і близька у вимірі пізнього Середньовіччя в українській історії. Київська академія. 2023. Вип. 20.

https://chtyvo.org.ua/authors/Mykhailovskyi_Vitalii/Vlada_daleka_i_blyzka_u_vy_miri_piznoho_Serednovichchia_v_ukrainskii_istorii/

25. Михайловський В. Наші королі — Reges Nostri. Володарі та династії в історії України (1340–1795). Київ: Темпора, 2023. 434 с.

26. “Правда Руська” Ярослава Мудрого: початок вітчизняного законодавства: навч. посіб. / уклад.: Г.Г.Демиденко, В.М.Єрмолаєв; вступ. сл. В.Я.Тация. 2-ге вид., змін. та допов. Харків: Право, 2017. 392 с.

27. Томенчук Б. Археологія давнього Галича / Галич. Збірник наукових праць / за ред. М.Волощука. Івано-Франківськ: «Лілея-НВ», 2022. Серія 2. Випуск 9. 368 с.

28. Україна крізь віки : в 15 т. / ред. В. А. Смолій; НАН України, Ін-т археол. України, Ін-т історії України. Київ : Альтернативи, 1998 – 2000. Т.1. На світанку історії / К.Бунатян, В.Мурзін, О.Симоненко. Київ, 1998. 336 с.

29. Україна крізь віки : в 15 т. / ред. В. А. Смолій; НАН України, Ін-т археол. України, Ін-т історії України. Київ : Альтернативи, 1998 – 2000. Т.2.: Античні держави Північного Причорномор'я / Крижицький С., Зубар В., Русяєва А. Київ, 1998. 352 с.

30. Україна крізь віки : в 15 т. / ред. В. А. Смолій; НАН України, Ін-т археол. України, Ін-т історії України. Київ : Альтернативи, 1998 – 2000. Т.3: Давні слов'яни / Баран В.Д. Київ : Альтернативи, 1998. 333 с.

31. Україна крізь віки : в 15 т. / ред. В. А. Смолій; НАН України, Ін-т археол. України, Ін-т історії України. Київ : Альтернативи, 1998 – 2000. Том 4 : Київська Русь / Толочко О.П., Толочко О.П. Київ : Альтернативи, 1998. 352 с.

32. Україна крізь віки : в 15 т. / ред. В. А. Смолій; НАН України, Ін-т археол. України, Ін-т історії України. Київ : Альтернативи, 1998 – 2000. Том 5 : Галицько-Волинська Русь / Котляр М. Київ : Альтернативи, 1998. 335 с.

33. Україна крізь віки. У 15-ти тт. Т. 6: Русина О. В. Україна під татарами і Литвою / За заг. ред. В. Смолія. НАН України. Інститут історії України. Київ: Альтернативи, 1999. 320 с.

34. Уривалкін О.М. Історія України (середина XIII-середина XVII ст.). Навч. посібн. для студентів вищих закладів освіти. Київ: Кондор, 2005. 284 с.

35. Хрестоматія з історії України литовсько-польської доби / Упоряд. Т. Гошко. Львів: Видавництво Українського Католицького Університету 2011. 688 с.

36. Центральна Україна за доби класичного середньовіччя: студії з історії XIV ст./ НАН України. Інститут історії України. Наук. ред. Ф.М.Шабульдо. Упор. О.Д.Брайченко. Київ, 2003. 140 с.

37. Чугаєва І. К. Чернігівське літописання XI–XIII ст.: історіографічний міф чи історичне джерело? монографія / І.К.Чугаєва; відп. ред. В.О.Дятлов. Чернігів:ПАТ «ПВК «Десна», 2018. 336 с.

38. Шлях з первісності у цивілізацію. Українські шати середньовіччя / НАН України, Ін-т історії України. Київ: Академперіодика, 2023. 658 с.

https://akademperiodyka.org.ua/wpcontent/uploads/UNI_The_Middle_Ages_we

[b.pdf](#)

39. Щодра О. Українська державність: генеза і розвиток в Києво-Руській державі //Росія-Україна: зради, союзи, війни / Редактор М. Р. Литвин. Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України. Львів, 2022.

40. Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV – до середини XVII століть. Волинь і Центральна України. Київ: Критика, 2008. 472 с.
https://chtyvo.org.ua/authors/Yakovenko_Natalia/Ukrainska_shliakhta_z_kintsia_XIV_do_seredyny_XVII_stolittia_Volyn_i_Tsentralna_Ukraina/

Викладач: *Людмила Дрогомирецька*,
доцент кафедри історії України і методики навчання історії